

Arne Jon Isachsen

MÅNEDSBREVET

Desember 2010

FREDSPRIS TIL FEIL MANN?

Nobels fredspris gikk i år til Liu Xiaobo. En forkjemper for demokrati i Kina som nå sitter i fengsel. Om fredsprisen hadde vært gitt til Maos gamle sekretær, en veteran fra Den lange marsjen som nå er blitt en viktig og tydelig forkjemper for demokrati og ytringsfrihet, ville ikke kineserne ha blitt så fornærmet. Og myndighetene i Kina ville ha vært nødt til å ta tildelingen av prisen mer på alvor.

Kina trenger en ny modell. Tiden er ute for den keiserlige modellen, basert på rettigheter og plikter, bygget over lesten av en familie. En form for demokrati med kinesiske kjennetegn vil trolig tvinge seg frem.

Bakgrunn

Den keiserlige modellen fungerte på et vis under Mao Zedong. Men ikke til familiemedlemmenes beste. Ville ideer som familiefaren tidvis hadde, var det ikke mulig, uten fare for eget liv, å motsi ham på. Det var det mange som fikk erfare.

Med Deng Xiaoping i familiefarens stol, øverst ved bordet, gikk det bedre. Deng ville kinesernes beste. Han levde selv et sunt og harmonisk familieliv. Med fem barn fikk han tilbakemeldinger på hva som rørte seg i samfunnet. Og sikkert også motforestillinger på egne meninger.

Men fast i klypa kunne Deng også være. Blant annet ved å kvitte seg med to kronprinsere som ikke hadde de rette holdningene. Det gikk på to ting. For det første, åpne opp og reformere økonomien. For det andre, holde fast på Partiets monopol på makten. En utvikling i retning av vestlig demokrati ville Deng ganske enkelt ikke vite noe av. Til det var faren for en destabilisering av Midtens Rike med tilhørende fare for kaos for stor, mente han.

Da Deng Xiaoping den 1. oktober 1994, 90 år gammel, stod frem ved feiringen av 45-årsdagen for opprettelsen av Folkerepublikken Kina, så folk en svekket, gammel mann. Kraften var borte. Til Dengs ære, så og skjønte han det selv. Han abdiserte som Kinas øverste leder.

Jiang Zemin tok over. Som partisekretær i Shanghai hadde han viste evne til å håndtere opprørske studenter på en fast måte uten at det kom til alvorlige sammenstøt. Etter at studentopprøret på Den himmelske freds plass i Beijing var blitt slått brutalt ned 4. juni 1989, vendte Deng seg til Jiang. Kunne Jiang tenke seg å bli ny generalsekretær i Partiet? Andre kandidater hadde blod på hendene.

På den 16. Partikongressen i 2002 var Jiangs tid ute. De tider er over da generalsekretæren og andre ledere sitter til sin død. På toppen i Kina er det kun åremålsstillinger, to ganger fem år. Hu Jintao som tok over etter Jiang Zemin, går således av i 2012.

Maos sekretær

Li Rui heter en mann. I en periode var han Maos sekretær. Men på slutten av 1950-tallet gikk han imot Maos ville ideer om forsert produksjon av stål på landsbygda – Det store spranget fremover. For det ble han kastet i fengsel. ”Maos måte å tenke og å styre på var skremmende. Han tillat ikke menneskers liv noen verdi. Andres død betød ingen ting for Mao”. Har Li Rui sagt.

På den 16. Partikongressen i 2002 skapte den respekterte Li Rui store bølger ved å fremme forslag om politiske reformer. Det ble det ikke noe av. Men Li som er et seigt, gammelt skinn, gav seg ikke. Han tok pennen fatt. Omfattende og kontroversielle skrivelser kom fra hans hånd. Så kontroversielle at Partiet to år senere forbød media å trykke det han skriver.

Ikke desto mindre, før den 17. Partikongressen i 2007 skrev Li Rui en artikkel sammen med den pensjonerte akademikeren Xie Tao der de krevde at Det kinesiske kommunistpartiet skulle omdannes til sosialistisk parti etter europeisk modell. ”Sosialismen kan ikke overleve uten demokrati”, har Li fremholdt. Med dagens internett kommer slikt frem, for etter en tid å fanges opp av sensuren, for deretter å forsvinne.

Den 11. oktober i år slo Li Rui til igjen. Sammen med tidligere redaktør av Folkets Dagblad, Hu Jiwei, og 21 andre partiveteraner, skrev han et åpent brev til Folkekongressen i Kina, det vil si landets lovgivende forsamling (her er linken: <http://cmp.hku.hk/2010/10/13/8035>). Brevet rakk å være på nettet i Kina et par timer før sensuren hadde fjernet det. Her krever Li at dagens lederduo i Kina, president Hu Jintao og statsminister Wen Jiabao, lar handling følge ord. ”Demokrati og frihet er uimotståelig” har statsministeren sagt. Og presidenten kort etter sin innsettelse: ”Hvis Kommunistpartiet ikke reformerer seg selv ..... vil det uvegerlig gå mot utslettelse.”

Liu Xiaobo

Årets fredsprisvinner er den fengslede forfatteren Liu Xiaobo. For ett år siden ble han dømt til elleve års fengsel for å egge til omstyrting av statens makt.

Kinas politiske reform bør være gradvis og kontrollert hevder Liu, og interaktiv ovenfra og ned, og nedenfra og opp. ”Ordnert og kontrollerte sosiale endringer er bedre enn kaotiske endringer ute av kontroll”, har han sagt. Liu mener videre at en dårlig regjering er bedre enn kaos og anarki.

Liu har vært aktivt engasjert i Charter 08, et opprop som krever ytringsfrihet, menneskerettigheter og demokrati i Kina. Og som til nå har samlet mer enn 10.000 underskrifter i landet.

Pris til feil mann?

Kinesere er oppbrakt over at Norge blander seg inn i kinesiske domstolars vurderinger. ”En fornærmelse på det groveste”, sa en mild pensjonist jeg snakket med i Shanghai nylig, og ble sint i øynene. ”Tenke seg til å gi en fengslet kineser Nobelprisen.”

Verdiene som årets fredsprisvinner står for, er ikke så ulike dem til veteranen Li Rui. En meget reflektert kineser som jeg møtte, mente at vi i stedet burde ha gitt prisen til Maos gamle sekretær. Da hadde vi ikke fornærmet Kina og kineserne. Og myndighetene i Midtens Rike hadde vært nødt til å ta tildelingen av prisen mer på alvor.

10. desember 2010

Tidligere Månedsbrev finnes på min hjemmeside

<http://home.bi.no/fag87025/>